

Reino Janhunen, OH2HK
oh2hk@sral.fi

Finlands första offentliga radiokonsert.

Att dokumentera historiska händelser kan ibland vara en tung börda för den som forskar i historia. Detta gäller också Finlands första offentliga radiokonsert. Under årens lopp har motstridiga och delvis också felaktiga uppgifter varit i omlopp om denna händelse. Bördan har lättat då jag vid utredningen av de finska radioamatörernas tidiga historia hittat dokument, med vars hjälp mera bakgrundsmaterial har framkommit i denna sak, och även slutgiltig klarhet, såvida bevisen anses tillräckliga.

Dipl. ing. K.S. Sainio (1904–1964), OH2NM, nämner i sin bok "Radioamatööri" (Radioamatören) /1/ den första offentliga radiokonserten. I den del som berör radioamatörernas historia, skriver han: "Året 1923 var redan mera produktivt inom amatörverksamheten... En betydande händelse var den första radiokonserten i Finland, som verkställdes den 6-7 januari. Detta skedde i samband med de vinterfestligheter som Nuoren Voiman Liitto (NVL, Unga krafters förbund, övers. anm.) höll under nämnda dagar (i Helsingfors)."

Kalle Sainio återkom till den första radiokonsertens historia i tidningen Radio OH år 1936 /2/ och korrigerade uppgiften på följande sätt: "Förutom telegrafi provade Lindell även tal- och musiksändning och ordnade på vintern år 1921 under Nuoren Voiman Liitto's publika fest i Åbo den första radiokonserten, dvs. den första rundradiosändningen i vårt land (på Åbo finska lyceum). Obestriddligen är det ett faktum att en renodlad radioamatör har haft initiativet i sina händer i denna sak i Finland. All ära tillkommer enbart Lindell, som senare, år 1923, ordnade en likadan tillställning även i Helsingfors. – Lindell hade ett sådant försprång i sina tekniska kunskaper, att hela arrangemanget låg i hans händer, medan de övriga förblev bara medhjälpare." – Det i ursprungstexten nämnda året 1921 är felaktigt, därför att NVL:s årsfest arrangerades i Åbo 6.-8. januari 1922. /3/

I Finlands radioamatörförbunds arkiv finns en bild från NVL:s vinterdagar den 6.-7.1.1923 i Helsingfors. På bildens nedre kant finns en handskreven text: "den första radiokonserten i Finland" vilket således inte verkar stämma. Bilden gäller den i ordningen andra offentliga radiokonserten.

NVL:s vinterfest i Åbo 1922.

Länsman Raino Jäykkä (1907–1983), OH1NS, har i sin egen minnesskrift år 1945 i tidningen Radio OH omnämnt vårt lands första radiokonsert /4/:

"Till slut torde det vara på sin plats att berätta litet om Åbo-radioamatörernas verksamhet från den inledande tiden. Från år 1920 till år 1924 var verksamheten ganska livlig...

Länsman Raino Jäykkä (1907-1983) f.d. OH1NS, blev radiobiten redan som skolpojke i Åbo. Han ägnade sig hängivet åt talförbindelser på 80 meter och därmed fick bandet på 1950-talet smeknamnet "Länsmansbandet" ("Vallesmannin bandi"). Raino Jäykkä kåserade och skrev om radioamatörverksamheten i facktidningarna.

Höjdpunkten i denna verksamhet var NVL:s Radiomässa som ordnades i Åbo år 1922 av vår hobbykrets. Denna "mässa" var mycket intressant eftersom många dåvarande amatörer hade sänt sina apparater för utställning. En betydande händelse var också den offentliga radiokonserten, för den väckte mycket uppmärksamhet."

Raino Jäykkä berättade i tidningen Radioamatööri år 1961 /5/:

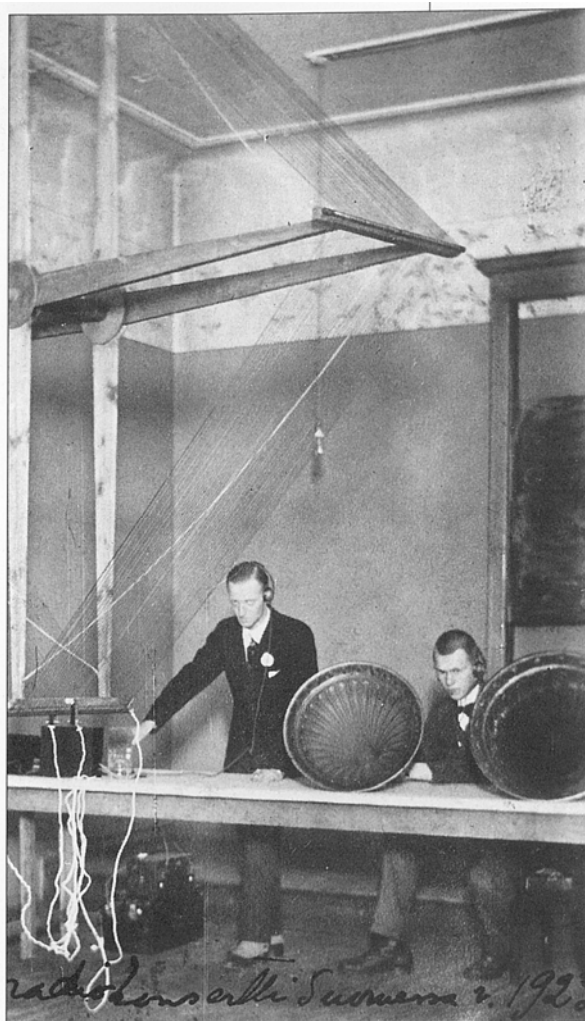
"Leo Lindell var på sin tid en sådan auktoritet inom radioområdet, att ingen vågade emotsäga hans uppfattningar. Han blev också arg mycket lätt. Jag minns ännu bra när man utförde prov "inför radiokonserten" i januari 1923 på Åbo finska lyceum. Lindell hade själv noggrant styrt iordningställandet, och åtminstone för mig kändes det som att han var mycket självsäker på att allt skulle lyckas. Så kom ögonblicket när Lindell tittade på sin klocka, och deklarerade att det som nu hörs ur tratten är "Alte Kameraden". Jag gick tillsammans med de andra nära grammofontratten som fungerade som högtalartratt. Snabb som jag är av naturen, hann jag som den förste konstatera att "det hörs ju inget". Jag blev ganska skrämmd när Lindell störtade emot mig med blixtrande ögon och skrek "När jag en gång säger att det hörs så hörs det också."

Lindell hamnade i alla fall att skruva på rattarna ganska länge innan någonting hördes. Det som hördes var i alla fall mycket svagt." – Beträffande året har det således blivit ett år fel, för tillställningen hölls ett år tidigare, alltså år 1922.

Flera vittnesbörd av radioveteranerna.

Om sin radiohobby i Åbo i begynnelsen har också dipl.ing. Vilho Kilpinen (1904–1971), OH2OF, berättat följande i sina memoarer /6/: "Vid festen i Åbo finska lyceum ordnade vi under ledning av Lindell, och med hans apparater, under samma årtal den första radiokonserten. Sändningsutrustningen fanns i Handelsinstitutet på andra sidan gatan. Åtminstone vi som var med – inklusive Leo Lindell – hade då den uppfattningen, att detta även var den första radiokonserten i Finland. Tillfället var Nuoren Voiman Liitto's vinterfest som hölls i Åbo år 1922."

Raimo Jäykkä intervjuade år 1975 radioveteranen Heikki Reinhold Harjus f.d. Hellgren, (1898–1977) från Åbo. Raino Jäykkä skrev Heikki Harjus' nekrolog i tidningen Radioamatööri /7/ år 1978. I den återkom han till det som Harjus hade berättat vid intervjun:

Den andra offentliga radiokonserten i ordningen hölls under Nuoren Voiman Liitos vinterdagar 6.-7. januari 1923. På bilden håller Leo Lindell till vänster, med sin medhjälpare Erkki Heino på att trimma in provapparaturen i Helsingfors finska normallyceum på Bangatan.

”Höjdpunkten i klubbens verksamhet var NVL:s vinterdagar som hölls den 8. januari 1922, när radioverksamheten presenterades för allmänheten. Lindell och Harjus verkställde som huvudpersoner en sändningsuppvisning, som på sätt och vis blev en generalrepetition inför de radiosändningar som följande år utfördes i Helsingfors. I ett klassrum i Handelsinstitutet fanns Harjus, och han hade med sig den av L byggda s.k. trepunkts Hartley-sändaren. Sändningen modulerades så, att man på lämpligt avstånd från sändarens spole placerade en länk till vilken man hade kopplat en telefonmikrofon. Sedan var det bara att starta gram-mofonen, och ”Alte Kameraden” spelades upp ur mottagaren som fanns i lyceets gymnastik-sal.”

NVL:s vinterdagar i Åbo den 6-8. januari 1922 refererades i numren 2 och 3/1922 av tidningen Nuori Voima (Ung Kraft, övers. anm.) /3/. I tidningen omtalas att man hade ett samkväm för att lära känna varandra på fredagskvällen den 6.1 och att det egentliga årsmötet hölls den 7.1. De olika hobbykretsarnas möten hölls söndagen den 8.1. Tidningen nämner att man, efter det konstnärliga programmet under fredagskvällens samkväm, förflyttade sig till lyceets fysikaliska auditorium på övre våningen, där NVL Leo Lindell höll ett intressant och lättfattligt föredrag om den trådlösa telegrafens utveckling, belyst av skioptikonbilder. Någon bild, något omnämnande eller annat vittnesmål om själva radioutsändningsprovet publicerar inte tidningen Nuori Voima. Radioveteranerna Jäykkä, Kilpinen och Harjus, som var med vid tillfället, avsåg i sina memoarer just den i detta sammanhang anordnade rund-radiosändningen, fastän det blev minnesfel beträffande året. Även tidningarna Turun Sanomat och Uusi Aura refererade NVL:s vinterdagar i januari 1922, men nämner inget om sändningsövningarna. Det kan nämnas, att årsmötets sekreterare var NVL fänrik Reino Hal-lamaa, och protokolljusterare var NVL Leo Lindell och NVL Vilho Lind (senare Lautkari).

Använda källor:

/1/ K.S. Sainio: ”Radioamatööri”, s. 37–38. WSOY Borgå 1932.

/2/ K.S. Sainio, OH2NM: ”FN1NA:n ja samalla Suomen radiotoiminnan historiaa”, Radio OH 9-10/1936 s. 69–70

/3/ Nuori Voima, nr. 2/1922 och 3/1922.

/4/ Raino Jäykkä, OH1NS: ”Kuinka radiokärpänen puri minua”, Radio OH nr. 3/1945 s. 43–44

/5/ Raino Jäykkä, OH1NS: ”Tähdenvälejä menneiltä vuosilta”, Radioamatööri nr. 4/1961 s. 85

/6/ Vilho Kilpinen, OH2OF: ”Eräitä radiomuistelmia vuosikymmenien takaa”, Radio OH april 1946, s. 26–27.

/7/ Raino Jäykkä, OH1NS: ”Silent Key - Heikki Reinhold Harjus”, Radioamatööri nr. 3/1978 s. 106

Fritt översatt från originalartikeln av:

Thomas Anderssén, OH6NT

oh6nt@sral.fi